

1973

Petit exercici d'alliberament de records per a final d'any: Mil nou-cents setanta-tres, any d'en Foix, amb els seus vuitanta i el «Premi d'Honor». I d'Allende, mort. I de Kissinger, viatger. Any de guerra: la quarta entre àrabs i jueus. I de molts llocs sense pau. I de la pau sense pau de Vietnam. I de Maria Mitjancera de Totes les Gràcies.

L'exercici continua: Mil nou-cents setanta-tres, any dels celebrats l'any de Marià Mament, el qual celebrà l'aniversari amb un llibre nou de textos vells. I de la Universitat massa estones fancada. I d'una substitució: Agnew per Ford, a la vice-presidència dels Estats Units. I de Lluís Xirinachs dejunant.

Més exercici encara: Mil nou-cents setanta-tres, any de sofriment per al català a la Universitat. I trasbals total per a la Universitat tota. Pas de cranc amb els nous plans d'estudi. I tres mesos de vacances per escriure. I tot fosc per a la presa.

El record és feixuc, no fa goig recordar. Però l'any és llarg i de records en sobren. Mes, desordenadament: Mil nou-cents setanta-tres, amb bona nova final per al català, esdevingut secció de la nova Facultat de Filologia de la Universitat de Lleida. I una altra nova final tant bona com l'anterior, amb la carta d'identitat europea i les seves exigències de democràcia representativa, imperi del dret, justícia social i drets humans. I els preus, sempre endalt. I Jocs Florals de la Llengua Catalana a Mèxic, amb mossèn Muntanyola com a mestre pòstum en gai saber.

I els records de l'any menen a records més vells, perquè ha fet vint-i-cinc anys de la mort de Pompeu Fabra i vint-i-cinc, també, de la declaració dels Drets Humans; el cardenal Jubany en parlà abans fins i tot de la data commemorativa.

Més records i llur desordre: Aigua de més al sud de la península i sequedat pertot. I la moneda que cada dia val menys. I més impostos.

Més: Festes Fabra, a Tortosa. Nit de Santa Llúcia, a Vic. I Sobrequès mort. I Maurín. I Casals. I Neruda. I Picasso. Tres paus, tots tres morts a l'exili: el poeta exiliat sense sortir de Xile.

El record es fa «Watergate», mot de l'any, d'Amèrica a Europa. Però a la gent l'afecta més la crisi del petroli, alçaprem àrab contra Occident. I es casa una princesa. I Perón torna. I el COPEI paga, a Veneçuela, els plats trencats per la Democràcia Cristiana a Xile. I Pla continua les Obres Completes. I mor Xammar.

I els records es confonen i es barregen. I van i vénen. I tornen.

Mil nou-cents setanta-tres: de València arriben clàssics i Jordi Carbonell hi presenta Roís de Corella: i vol parlar sempre clar i català, i no el deixen. I quan duc llibres al carrer d'Entença un bon home em pregunta si Xavier Folch és descendent de Josep Maria Folch i Torres...

Mil nou-cents setanta-tres..., adéu!

JOSEP FAULI

PAS A DESNIVELL

BONA NIT, 1973

L'espai de temps constituït per un any, els dotze mesos que l'integren, està ple de mil petits canvis, a vegades de fets transcendents que marquen ells sols una època, però també hi ha la càrrega de les coses gairebé intmutables, rebudes com a herència i que passaran, més o menys intactes, a l'any que ve.

Abunden els anys anònims, que s'accontenten amb esfullar el calendari i amb afegir una capa més de vellesa a les institucions i a la gent. Es un temps que es podria saltar (com les pàgines d'un llibre monòton) si no tinguéssim present la saviesa de la dita popular que ens avisa que els anys no perdonen. Però n'hi ha d'altres que reclamen de cop i volta l'atenció general i planten bandera històrica. Tot fa pensar que l'any 1973 haurà estat d'aquests darrers, marcant el final —una mica grotesc i sorprenent— d'això que algú anomenava la civilització de l'opulència. Resulta que mentre milions de ciutadans de diversos indrets del món estàvem embadocats fent números per millorar les màquines domèstiques o de carretera, mentre una publicitat al·lucinant ens feia desitjar les darreres novetats industrials amb una il·lusió que mantenia els pressupostos en un sobresalt constant, ens comuniquen brutalment una sentència que és alhora de metge i de jutge: es tractarà d'anar a peu i la qüestió, el problema, es veu que residirà en la dificultat d'alimentar-nos prou perquè les caminades tinguin una certa consistència. No fan sols no podem comprar més aparells, sinó que se'ns pararan els que tenim, convertint-se en fantasmes de metall i de plàstic, en una nosa que, en el millor dels casos, ens mantindrà vius els remordiments. Algun filòsof s'avança a dir que hi sortirem guanyant, perquè ens havíem excedit d'una manera notòria i l'aturador ja es veia venir. Però també hi ha escèptics que creuen que hi posarem un pegat monumental, que tot al més augmentarem els dogals que ens tenen junyits a la carreta i continuarem arrossegant-la com uns desespartas. Qui sap! La cosa segura és que el daltabaix és imminent i que no haurem de forçar la imaginació com quan ens parlen d'una futura explosió del sol, tot dient-nos que va per llarg. En el cas que ens ocupa, comptem amb l'avantatge (admetent que ho sigui) de tenir la catàstrofe a frec, es calcula que passat Reis ens començarà a ajupir de veres. Es respira l'aire de tafaneria i de por amb el qual l'home té el costum d'esperar les grans patacades. Tot fa preveure que s'acosten moments de sobrietat obligatòria, d'aquells que conviden a la meditació, de manera que no està pas tot perdut. Ho podríem aprofitar per posar-nos en net (algun pam deu haver-n'hi) i que cadascú provi de treure's els claus que més mal l'hi facin. Jo, per exemple, en tinc un de clavat que sovint em molesta més que els altres i ara voldria que no semblés que provo de desempallegar-me'n per fer-lo entrar aquí per la botata. Crec, de bona fe, que hem sofert un despistament en jutjar la producció literària del país, motivat potser per un fenomen de retops, d'ecos i d'imatges reflectides. En aquests últims temps, he llegit amb freqüència que tal o tal llibre no aportava res de nou, que l'autor no havia intentat l'aventura de noves fórmules creadores; però això dit amb l'aire de menyspreu amb el qual es comenta, per exemple, que una màquina de rentar roba no porta els deu o dotze programes de rentat dels darrers models, encara que, a tot estirar, n'hi hagi prou amb tres o quatre. En alguns moments, m'ha fet l'efecte que es retreia als escriptors que no apliquessin en les seves obres l'esperit frènic modificador que els japonesos posen en l'electrònica.

Comprendiu amb mi mateix, penso que la reflexió ve a tomb, ja que parlem d'una colla d'eines que potser se'ns aturaran. És un bon moment per pensar en allò que és essencial. I en literatura, em sembla a mi, no són indispensables les darreres novetats de la temporada. Vull dir: en la mesura que ho poden ser per a una botiga que vengui equips de núvia o per a una perruqueria de senyores.

PERE CALDERS